

ANLATIM BİÇİMLERİ

- 1.Açıklayıcı Anlatım
- 2.Tartışmacı Anlatım
- 3.Öyküleyici Anlatım
- 4.Betimleyici Anlatım

1.AÇIKLAYICI ANLATIM

- Amaç, bilgi vermek , bir konuyu açıklamak olduğundan kullanım alanı çok geniştir.
- Bir görüşü reddetmeden düz bir şekilde bilgi vermeye , görüş açıklamaya açıklayıcı anlatım denir.
- Açıklamada; tanımlama, örnekleme, söz alıntı yapma ve sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulabilir.
- Paragrafta bir görüşe karşı çıkılmıyorsa, onun yanlış olduğu ileri sürülmüyorsa, bir konu hakkında bilgiler , düşünceler düz bir şekilde aktarılıyorsa bu anlatım biçimi açıklamadır.

ÖRNEK

- Aşağıdaki paragrafa bir görüş eleştirilmeden düz bir şekilde bilgi mi veriliyor yoksa bir konuda görüş mü açıklanıyor diye bakın.
- “Kimi Anadolu kentlerinin tarihi , Hititler“e , Frigler“e kadar uzanır.Bunlardan bir bölümünün kaderini doğal ulaşım yolları saptamıştır. Özel bir ürünle , üretimle özdeşleşenleri; ürünlerini, önemli bir tarihsel olaya borçlu olanları da vardır. Ankara, bunların üçüne de sahip bir konumdadır.Ankara, “Kral Yolu“ olarak bilinen yolun üzerindedir. Ünlü tiftik keçisinden sağlanan yünün işlendiği bir merkezdir...”
- Paragrafta , Anadolu kentlerinin tarihteki önemlerini, yerlerini sağlayan etkenlerin ne olduğu hakkındaki görüşler, bilgiler düz bir şekilde açıklandığından açıklayıcı anlatım kullanılmıştır.

2.TARTIŞMACI ANLATIM

- Amaç, yazarın kendince bir yanlıŐı düzeltmesidir. Bunun için karşı çıktığı görüşü aktarır veya hissettirir ve neden ona karşı çıktığını belli bir görüş noktasından iletir.
- Daha çok düşünceyle ilgili konularda kullanılır.
- Paragrafta , bir konu hakkındaki görüş tartışılıyorsa, yani yazar bir görüşü eleştiriyor, onun yanlıŐlığını söylüyor, kendi doğrularını ileri sürüyorsa bu , tartışmacı anlatımdır.
- Paragrafta “böyle değildir, şöyle diyorlar ama şöyledir, oysa, bence...”gibi anlatımlar varsa tartıma vardır.

ÖRNEK

- “Benim anlayışına göre hikaye ve roman süsten ve sanatlı anlatımdan uzak olmalıdır. Oysa bu sanatçımızın böyle bir kaygısı yoktur. Şiirinde de düz yazısında da düz bir anlatımdan özellikle kaçınır. Şiirlerindeki kalıplaşmış, mecaz yüklü anlatımı düz yazılarında da sere serpe kullanır. Bunu sanatçı olmanın bir gereği sayar. Bundan övünerek söz eder.”
- Paragrafta bir sanatçının “şiir ve düz yazısında süsün ve sanatlı anlatımın gerekli olduğu” görüşü tartışılmakta ve buna karşı çıkılmaktadır. Yazar, bu düşünceye karşı açıklığın, sade ve düz bir anlatımın doğru olduğunu iddia etmektedir. Bundan dolayı anlatım, tartışmacı anlatımdır.

3.ÖYKÜLEYİCİ (HİKAYE EDİCİ) ANLATIM

- Varlık veya olay, okuyucunun gözü önünde canlandırılmaya çalışılır.
- Canlandırma yapılırken olay zincirine bağlı kalınır.
- Hikaye , roman, gezi yazısı, anı, masal, destan gibi türlerde kullanılır.
- Anlatım yazarın başından geçmiş gibi (birinci ağızdan ; yaptım, ettim gibi) (di"li geçmiş zaman) ve başkasının başından geçmiş gibi (üçüncü ağızdan; yapmış , etmiş gibi) (miş"li geçmiş zaman) anlatılır.

ÖRNEK:

- “Çok iyi hatırlıyorum. Çocukluğumuzda evimize temizlik için yaşlı bir kadın gelirdi. Anneme göre , o kadının geldiği gün mutlaka iyi bir et yemeği pişirilmeliydi. Saat on birde kahvesi yapılıp götürülmeliydi. Paraya pula ilişkin konuların, onun yanında konuşulmamasına özen gösterilmeliydi. Belki de bu tür incelikleri gözetemeyen bir kadın olduğundan kırk altı yaşında ölüp gitti annem. Oysa anneannem , yaşamın zorluklarını büyük bir vurdumduymazlıkla karşılardı. Garip bir bencillikle kişiliğini koruyarak çevresine kök söktürdü.Seksenini aştıktan sonra öldü.”
- Yazar, ailesine ait bir anısını öykülemektedir.Temizlikçi kadın geldiğinde evlerinde meydana gelen olayları anlatmaktadır. Sonra annesinin ve ninesinin hayatını çok özet olarak vermektedir.

4.BETİMLEYİCİ(TASVİR EDİCİ)ANLATIM:

- Bir varlığın ya da insanın fiziki (dış) özelliklerini veya insanın ruhsal özelliklerini belirtmektir.
- Varlıkların nitelikleri anlatılarak okuyucunun gözünde varlığın canlanması sağlanır.
- Tasvir ; gerçekçi bir gözlemle , aslına uygun yapılmalıdır.
- Betimlemede beş duyardan yararlanılır.
- Kısaca bu anlatım “Nasıl?” sorusunun cevabıdır.

ÖRNEK:

- Aşağıdaki tasvirde altı çizili sözlerde izlenimler(yazara ait söyleyişler, yorumlar) aktarılmıştır.
- “Toprak gittikçe nemleniyor, gölgeler koyulaşıyor. Dönemeçte karşıma ansızına araba genişliğinde bir su çıkıyor. Kumlu yatağında yüzü kırışa kırışa akan bir su...Batak kokuyor, zeytin yağı kokuyor.Suyun içine konmuş üç taşa basarak karşıya geçiyorum...Gerçekten bir tabiat cennetine giden cennet ayağıdır bu. Havası binlerce canlının soluğuyla dolu, ıssızlığı anlamlı, fısıltı...Koyu gölgelerin kucağında kımıltılar var...”

DÜŞÜNCEYİ (ANLATIMI) GELİŞTİRME YOLLARI

- 1.Tanımlama
- 2.Karşılaştırma
- 3.Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)
- 4.Örnekleme
- 5.Sayısal Verilerden Yararlanma
- 6.Benzetme

1.TANIMLAMA

- Bir kavramın ne olduğunu temel özelliklerini sayarak anlatmaktır.
- Bir tümceye, konu alınan kavram için “Bu şey nedir, ne demektir?” sorusu yöneltilir.Tümce cevap verirse tanım tümcesidir, değilse açıklama tümcesidir.

ÖRNEK

- “Antolojiler edebiyatın canlı tanıklarındır. Herhangi bir edebiyatı karşılaştırmak istiyorsanız serüvenlerinin tanıkları konumundaki antolojilerden işe başlayabilirsiniz. Farklı yazarlardan alınan metinler edebiyatın bir çeşit tarihini sergilediği gibi, dilin süreç içinde gelişimini de gözler önüne serer. Bu yüzden antoloji, yalnızca seçme eserlerden oluşan bir eser değil, aynı zamanda bir sanat tarihidir.”
- Bu paragraf, “antoloji nedir?” sorusuna cevap verdiğiinden tanımlama yapılmıştır.

2. KARŞILAŞTIRMA

- Bir den fazla kavram arasındaki benzerlikleri, farklılıkları veya ortaklıkları belirtmektir.
- Karşılaştırma yaparken tanımlamalardan yararlanılabilir.
- ÖRNEK:
- “Eski edebiyatın kaynağı Doğu kültürüydü ve gelenektir. Gelenek olması, kaynağın yüzyıllardır var olduğunu, dolayısıyla da yerleşik olduğunu gösterir. Yeni edebiyatın yüzü ise Batı’ya dönüktür. Kaynağı Batı’dır. Yeni sanatçı kendini halka, geleneğe, yerel kültüre borçlu hissetmemektedir.”
- Paragrafta eski ve yeni edebiyat karşılaştırılmış, kaynak bakımından farkları üzerinde durulmuştur.

3. TANIK GÖSTERME (ALINTI YAPMA)

- Paragrafta savunulan düşünceyi desteklemek, inandırıcı kılmak amacıyla başkalarının sözlerini almaktır.
- Tanık gösterilen kişi ; konuyla ilgili olan, alanında deneyimli, başarılı, meşhur bir yazar , düşünür veya sanatkar olmalıdır.
- Tanık göstermede amaç, inandırıcılığı artırmaktır.
- Söz aktarılırken ya olduğu gibi alınır ve tırnak içinde verilir ya da sözün içerdiği anlam aktarılır.

ÖRNEK:

- Bir toplumun dünya görüşünü belirleyen ana güçler vardır. Bu ana güçleri dönüştürmeden o toplumun, dünya görüşünü, düşünüş ve yaşayış biçimini değiştirmesi olanaksızdır. Bunu bir söylevinde Atatürk de belirtir: “Yüzyılların eskittiği köhne davranış ve düşüncelerle, geçişe saplanıp kalmakla, varlığımızı korumamız mümkün değildir.”
- Paragrafta yazar “toplumun dönüşümü” ile ilgili düşüncelerini inandırıcı kılmak için, sözünü kullandığı Atatürk“ü tanık gösteriyor.

4. ÖRNEKLEME

- Paragrafta işlenen konuya , savunulan düşünceye somutluk, belirginlik kazandırmak için kullanılır.
- Örnekler, okuyucunun konu hakkında somut değerlendirmeler edinmesini sağlar. Böylece anlatılanlar zihinlere daha iyi yerleşir.
- Paragrafta örneklerden önce “örneğin”, “söz gelimi” , “söz gelişi” , “şöyle ki...” veya “mesela” sözcükleri vardır. Bu sözcükler açıkça söylenmiş veya söylenmemiş olabilir. Söylenmemişse varlığı hissedilir.

- ÖRNEK: “Her milletin dili, tarihi, sevindiği ve üzüldüğü şeyler ayrıdır. Şairler, hikayeciler...eserlerinde kendi şahsi duygularını da dile getirirler. Bundan dolayı biz edebiyatımızda Türk milletinin asırlar boyunca nasıl yaşadığını en güzel şekilde anlatıldığını görürüz. **Örneğin** Ođuz Kađan Destanı bize Türklerin binlerce yıl önce Orta Asya’dan kalkarak Dünya’nın dört yanına nasıl gittiğini anlatır.”
- Paragrafta, son tümcede“örneğin” sözcüğü kullanılmıştır

5.SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA

- Genelde bilimsel yazılarda kullanılır
- Bir olayın, durumun zaman içindeki gelişiminin sayılarla anlatılmasıdır.
- Bu teknikle yazıda kesinlik sağlanmış olur.

ÖRNEK

- “Okulumuz öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin %65’i sanat zevki kazanmada okulun daha etkili olduğunu, %35’i ise çevrenin daha etkili olduğunu belirtmiştir. Bu verilerden öğrencilerdeki sanat zevkinin okulda geliştiği anlaşılmaktadır.”

6. Benzetme

- Benzetme (teğbih): Aralarında türlü yönden benzerlik bulunan iki Őeyden, benzerlik bakımından zayıf olanı nitelikçe daha üstün olana (güçlü olana) benzetme sanatıdır.
 - *Benzetme yoluyla anlatılmak istenen özellik, somutlanmış olur.
 - *Bir benzetmede dört öge bulunur:
 - 1. Benzeyen
 - 2. Kendisine benzetilen
 - 3. Benzetme yönü
 - 4. Benzetme edatı
- temel ögeler
- yardımcı ögeler
-

- NOT: Tam benzetme , benzetmenin dört unsurunun da olduğu benzetmedir
- Ali aslan gibi cesurdur.
benzeyen kendisine benzetilen benzetme edatı benzetme yönü
- “Ali, cesurluk yönünden aslana benzetilmiştir.” (Tam benzetme)

- Sadece temel benzetme ögeleriyle yapılan benzetmeye “Güzel Benzetme” denir.
 - Gülerken ağızındaki inci dişleri görünüyor.
K .benzetilen benzeyen
- “Dişler , inciye benzetilmiştir.” (güzel benzetme)

Paragrafın Bölümleri

Giriş Bölümü

Gelişme Bölümü

Sonuç Bölümü

GİRİŞ BÖLÜMÜ

- Yazının genellikle bir cümleden oluşan ilk bölümüdür.
- Bu bölümde paragrafın konusu açıklanır ya da sezdirilir.
- Giriş kısa ve ilgi çekici olmalıdır.
- Giriş cümleleri “fakat,amam,çünkü,oysa, bu” gibi bağlayıcı cümlelerle başlamaz.
- “Ağaç sevgisi toplumumuzun belleğine kazınmıştır.”
- Bu cümle giriş cümlesi olmaya uygundur.

GELİŞME BÖLÜMÜ

- Giriş bölümünde verilen konunun her yönüyle açıklandığı bölümdür.
- Ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceler bu bölümde yer alır.
- Bu bölümde “tanımlama, benzetme, karşılaştırma, tanık gösterme, örnekleme” gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurur.
- Gelişme bölümünde cümle başlarında bağlayıcı öğeler(ama,oysa,çünkü,o halde, mademki, ne var ki...) bulunabilir.
- Dil ve anlatım yönünden kendinden önceki ve sonraki cümlelere bağlıdır.

- Yazarken, kitapları bir yana bırakır, aklımdan çıkarırım; kendi gidişimi aksatır diye.

Gerçektende iyi yazarlar üstüme fena abanır, yüreksiz ederler beni. Hani bir ressam varmış, kötü horoz resimleri yapar ve uşaklarına, dükkana hiç canlı horoz sokmamalarını sıkı sıkı tembih edermiş, ben de öyle... Hatta çalgıcı Antigenides'in bulduğu çare benim daha çok işime gelirdi Antigenides bir şey çalacağı zaman, kendinden önce ve sonra halka uzun süre kötü şarkılar dinletirmiş...

- Anlatılanların kesin bir sonuca bağlandığı yazının son bölümüdür.
- Sonuç, konunun ve anlatılanların bir özeti gibidir.
- Bu bölüm bir ya da birkaç kısa cümle ile anlatılır.

- **Günlük yaşamımızda kullandığımız birçok madde sağlığımızı tehdit ediyor.**

Öyle ki soluduğumuz havadan, yediğimiz yemeklerden bile vücudumuza bol miktarda zehirli kimyasal maddeler giriyor. Arabaların egzozlarından çıkan dumanlar, bacalardan havaya karışan yakıt dumanları da zehirli maddelerle dolu. Sadece dışarı mı? Evde de zehirli maddelerle çevrilmiş durumdayız. Evlerde kullandığımız böcek öldürücü ilaçlar, temizlik maddeleri vücudumuzu zehirleyen maddelerden sadece ikisi.

Bu yüzden sağlıklı kalabilmek için yaşamımıza, yiyip içtiklerimize dikkat etmeli, sağlığımızın kıymetini bilmeliyiz.”

- Yukarıdaki paragrafta koyu yazılmış kısım “giriş”, altı çizili kısım “sonuç”, geri kalan kısım ise paragrafın “gelişme” bölümüdür.